

EKONOMICZNA ANALIZA PRAWA

W EAP prawo jest / powinno być efektywne w sensie ekonomicznym. Pogląd ten może występować:

- w wersji mocniejszej: jedynym celem prawa jest / winna być efektywność ekonomiczna, lub**
- w wersji słabszej: jednym z podstawowych celów prawa (obok np. sprawiedliwości) jest / powinna być efektywność ekonomiczna.**

EKONOMICZNA ANALIZA PRAWA

„Efektywność jest jednym z kluczowych pojęć ekonomii. W ogólnym znaczeniu gospodarka jest efektywna, jeżeli dostarcza swoim konsumentom najbardziej pożądaných zestawów dóbr i usług przy danych zasobach i technologii.”

(P. Samuelson, W. Nordhaus)

EKONOMICZNA ANALIZA PRAWA

Stelmach, Brożek i Załuski wskazują, że postulatowi, iż „prawo powinno być efektywne ekonomicznie” można nadać cztery sensy:

- efektywności w sensie Pareto**
- efektywności w sensie Kaldora-Hicksa**
- efektywności w ujęciu ekonomii marginalnej**
- maksymalizacji dobrobytu społecznego**

EKONOMICZNA ANALIZA PRAWA

Tzw. Pareto–efektywność, sprowadza się do uznania wariantu B za lepszy od wariantu A, jeżeli w wariacie B sytuacja przynajmniej jednego zainteresowanego będzie korzystniejsza od jego sytuacji w wariacie A, a sytuacja pozostałych zainteresowanych w wariacie B nie pogorszy się w stosunku do ich sytuacji w wariacie A. Wariantem optymalnym (tzw. Pareto–optimum) jest natomiast taki wariant, dla którego nie możemy już znaleźć lepszego wariantu w rozumieniu Pareto–efektywność.

EKONOMICZNA ANALIZA PRAWA

Stelmach, Brożek i Załuski uważają, że efektywność w sensie Pareto ma dwie zalety:

- nie wymaga dokonywania międzyosobowych porównań użyteczności;**
- prowadzi do rozwiązań, które są jednomyślnie akceptowalne, gdyż nie prowadzą do pogorszenia położenia żadnej osoby.**

EKONOMICZNA ANALIZA PRAWA

Zmiana danej sytuacji stanowi ulepszenie (jest efektywna) w sensie Kaldora-Hicksa, jeśli korzyści zyskujących w wyniku wprowadzenia tej zmiany są wyższe niż straty poszkodowanych tą zmianą, a więc zyskujący mogliby potencjalnie zrekompensować straty osób poszkodowanych.

EKONOMICZNA ANALIZA PRAWA

Dwa fakty związane z kryterium Kaldora-Hicksa:

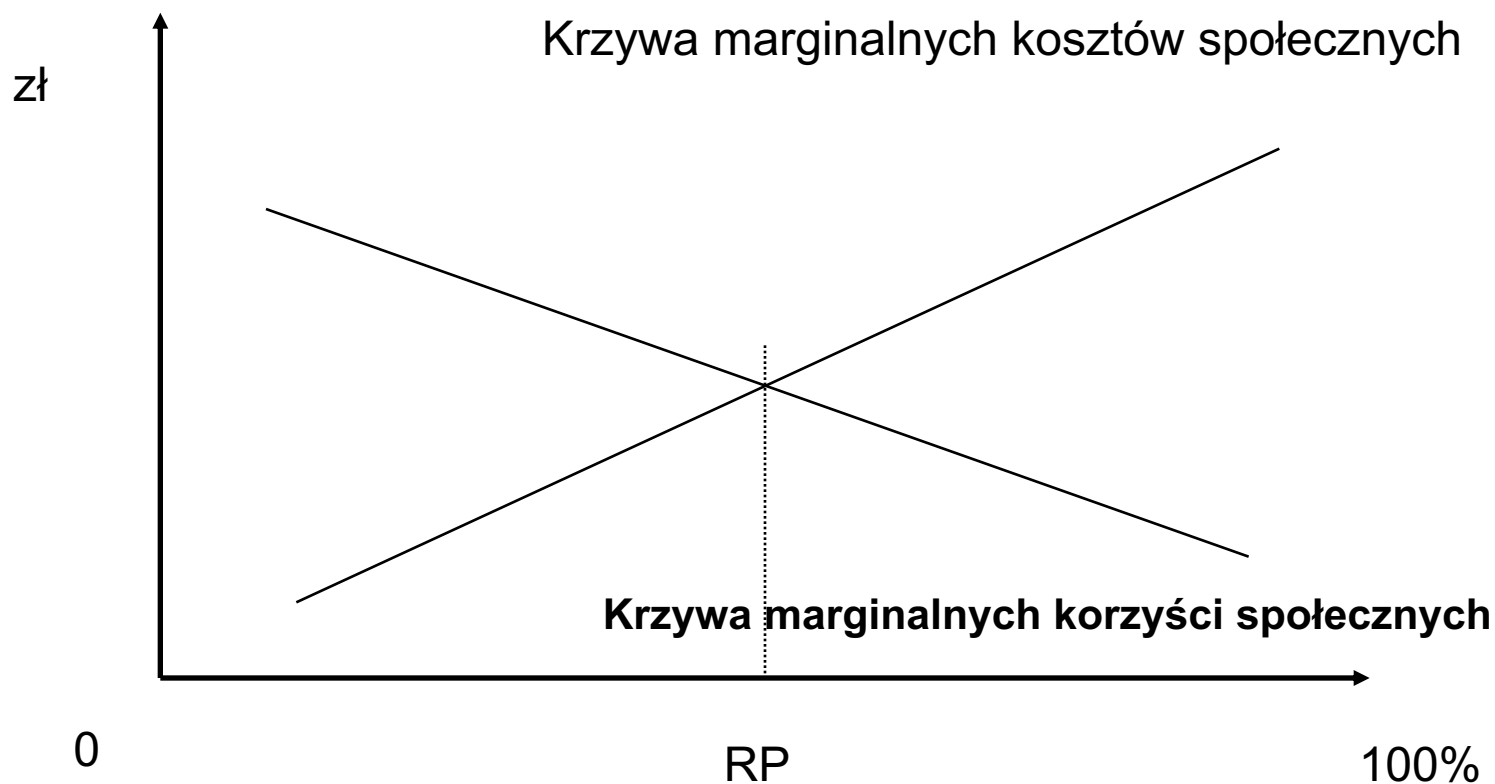
- kryterium to jest teoretyczną podstawą tzw. *cost benefit analysis*, tj. takiej analizy różnych opcji przy której dokonujemy bilansu zysków i strat, jakie generuje każda opcja, i wybieramy tę, dla której bilans ten jest najkorzystniejszy;
- miarą strat i zysków jest tu najczęściej miara pieniężna, a nie użytecznościowa.

EKONOMICZNA ANALIZA PRAWA

Prawo powinno realizować jakiś cel tylko do takiego poziomu, przy którym następuje zrównanie marginalnych kosztów społecznych realizacji tego celu (tj. kosztów społecznych zwiększenia poziomu realizacji tego celu o dowolnie małą jednostkę) i marginalnych korzyści społecznych realizacji tego celu (tj. korzyści społecznych ze zwiększenia poziomu realizacji tego celu o dowolnie małą jednostkę).

EKONOMICZNA ANALIZA PRAWA

EKONOMICZNA ANALIZA PRAWA

Ze stosowania kryteriów efektywności w ujęciu analizy marginalnej wynika, że pożądane cele bardzo rzadko można osiągać w całości.

Interpretując wykres na poprzednim slajdzie, można mówić o istnieniu ekonomicznie efektywnego poziomu przestępczości, niezależnie od tego jak dziwnie by to nie brzmiało.

EKONOMICZNA ANALIZA PRAWA

Maksymalizacja bogactwa społecznego

Propozycja R. A. Posnera:

Jeśli dobrobyt społeczny mierzy się za pomocą miary pieniężnej, tj. jakaś opcja ma dla X taką wartość, ile byłby on gotów zapłacić za jej realizację, wtedy nakaz maksymalizacji przyjmuje postać nakazu maksymalizacji naszych „chęci zapłaty”, a więc nakaz takiej alokacji dóbr i uprawnień, aby trafiły one do osób, które chcą i mogą za nie zapłacić najwięcej.

EKONOMICZNA ANALIZA PRAWA

Relacje między efektywnością Kaldora-Hicksa i efektywnością w sensie Pareto:

Zmiana sytuacji efektywna w sensie Kaldora-Hicksa byłaby efektywna w sensie Pareto, gdyby na zyskujących nałożono obowiązek zapłacenia odszkodowania.

Ulepszenie w sensie Pareto jest równocześnie ulepszeniem w sensie Kaldora-Hicksa, ale nie odwrotnie.

EKONOMICZNA ANALIZA PRAWA

Relacje między efektywnością w ujęciu marginalnym i efektywnością Kaldora-Hicksa:

Efektywność w ujęciu marginalnym uważana może być za odmienne sformułowanie kryterium Kaldora-Hicksa, dokonane w języku ekonomii marginalnej. Zakłada bowiem, że korzyści ze zwiększenia poziomu realizacji celu o dowolnie małą jednostkę przewyższają koszty zwiększenia poziomu realizacji tego celu o dowolnie małą jednostkę.

EKONOMICZNA ANALIZA PRAWA

Efekty zewnętrzne to działania, które pozytywnie bądź negatywnie wpływają na otoczenie, bez rekompensaty lub wynagrodzenia. Efekty zewnętrzne pojawiają się, gdy koszty lub zyski jednostki nie są równe kosztom lub zyskom społecznym. Efekty zewnętrzne mogą być korzystne i niekorzystne.

EKONOMICZNA ANALIZA PRAWA

Efekty zewnętrzne niekorzystne: sytuacje, w których produkcja lub konsumpcja powoduje niepożądane koszty otoczenia.

Np. huty stali emitujące zanieczyszczenia przyczyniają się do zniszczenia budynków oraz szkodzą zdrowiu, a poszkodowani nie otrzymują rekompensaty. Zanieczyszczenie środowiska jest niekorzystnym efektem zewnętrznym.

EKONOMICZNA ANALIZA PRAWA

Efekty zewnętrzne korzystne: sytuacje, w których produkcja lub konsumpcja wywierają pozytywny wpływ na otoczenie inaczej niż przez bezpośrednie płatności.

Np. przedsiębiorstwo zatrudniające firmę ochroniarską zwiększa bezpieczeństwo okolicy.

EKONOMICZNA ANALIZA PRAWA

Typowe odpowiedzi ekonomistów lub prawników na powstanie efektów zewnętrznych niekorzystnych:

- **pociągnąć do odpowiedzialności właściciela fabryki za wyrządzoną szkodę;**
- **obciążyć go podatkiem w wysokości zależnej od wysokości szkody;**
- **usunąć fabrykę z terenów, na których emisja dymu miałaby szkodliwe skutki dla innych.**

EKONOMICZNA ANALIZA PRAWA

COASE I KOSZTY TRANSAKCYJNE

Ronald H. Coase, Natura firmy, [w:]

Ronald H. Coase, Firma, rynek i prawo,

Warszawa 2013.

EKONOMICZNA ANALIZA PRAWA

Pytania Coase'a:

- 1) dlaczego jedne nakłady są dokonywane wewnątrz firm, a inne przez transakcje rynkowe?
- 2) dlaczego w ogóle istnieją firmy?
- 3) dlaczego gospodarka rynkowa nie składa się z ogromnej sieci rynkowych transakcji między jednostkami?
- 4) co wyznacza granice firm?

EKONOMICZNA ANALIZA PRAWA

Koszt wykorzystania mechanizmu rynkowego:

- koszt dowiadywania się, jakie są właściwe ceny,**
- koszt negocjacji,**
- koszt zawierania umowy itp.**

Koszt ten leży u podstaw dobrowolnych decyzji o utworzeniu firmy lub poprzestaniu na koordynacji rynkowej.

EKONOMICZNA ANALIZA PRAWA

Pojęcie kosztów wykorzystania mechanizmu rynkowego zostało później przez Coase'a i innych autorów uogólnione pod nazwą **KOSZTÓW TRANSAKCYJNYCH.**

EKONOMICZNA ANALIZA PRAWA

R. Cooter i T. Ulen wyróżniają trzy rodzaje kosztów transakcyjnych:

- 1) koszty poszukiwania,**
- 2) koszty targowania się,**
- 3) koszty egzekwowania.**

EKONOMICZNA ANALIZA PRAWA

R.H. Coase, w artykule *The Federal Communications Commissions*, („The Journal of Law and Economics” 1959, vol. 2) analizował przykład cukiernika, którego maszyny, wibrując i hałasując, przeszkadzają lekarzowi w prowadzeniu gabinetu w sąsiedztwie cukierni.

EKONOMICZNA ANALIZA PRAWA

W odniesieniu do cukiernika i lekarza powstaje pytanie:

Co dzieje się w takiej sytuacji?

Ekonomiści odpowiadają:

Powstają tzw. efekty zewnętrzne.

EKONOMICZNA ANALIZA PRAWA

Według Coase'a problem nie polega na tym, że cukiernik wyrządza szkodę lekarzowi i powinien ją naprawić. Rzeczywisty problem polega na tym, czy opłaca się, w wyniku ograniczenia metod produkcji, jakich może używać cukiernik, zapewnić więcej leczenia kosztem zmniejszenia dostaw wyrobów cukierniczych.

Jego zdaniem mamy tu do czynienia z wzajemnością (reciprocity).

EKONOMICZNA ANALIZA PRAWA

WZAJEMNOŚĆ według Coase'a:

„Powszechnie sądzi się, że jest to kwestia sytuacji, a której A wyrządził szkodę B, i trzeba tylko zdecydować, jak powinniśmy powstrzymać A. To jednak jest błędne. **Mamy do czynienia z problemem wzajemności.** Uniknięcie szkody dla B oznaczałoby wyrządzenie szkody A. Rzeczywistym problemem, jaki trzeba rozstrzygnąć, jest to, czy powinno się pozwolić A, żeby szkodził B, lub czy powinno się pozwolić B, żeby szkodził A. Problemem jest uniknięcie poważniejszej szkody.”

EKONOMICZNA ANALIZA PRAWA

Właściwą analizę przeprowadza Coase. Na przykładzie zabłąkanego bydła, które niszczy uprawy na sąsiednim polu farmera. Bez ogrodzenia między pastwiskiem i polem zwiększenie liczebności stada powoduje wzrost strat w plonach.

Zdaniem Coase'a problem polega na tym, że wzrost podaży mięsa można osiągnąć tylko kosztem zmniejszenia dostaw zboża. I odwrotnie.

„Dwustronność” problemu jest jasna: mięso albo zboże.

EKONOMICZNA ANALIZA PRAWA

Coase zakłada, że roczny koszt ogrodzenia pola wynosi 9 dol., a cena zboża to 1 dol. za tonę.

Relację między liczbą sztuk w stadzie i roczną stratą w plonie z upraw przedstawia tabela na kolejnym slajdzie.

(Analiza Coase'a ma charakter techniczny i dalej zostanie przedstawiona w znacznym uproszczeniu.)

EKONOMICZNA ANALIZA PRAWA

Liczba w stadzie (szt. bydła)	Roczna strata w plonie (tony)	Strata plonu na dodatkową szt. bydła w stadzie (tony)
1	1	1
2	3	2
3	6	3
4	10	4

EKONOMICZNA ANALIZA PRAWA

Coase rozpatruje dwie sytuacje prawne.

Pierwsza:

Co się stanie w przypadku:

- gdy hodowca ma obowiązek prawny zapłacić za całą wyrządzoną szkodę, przy czym
- działanie systemu ustalania ceny nie pociąga za sobą kosztów, szerzej koszty transakcyjne są równe zero?

EKONOMICZNA ANALIZA PRAWA

Jeśli plon jest wart 12\$, a koszt jego uzyskania 10\$, to zysk farmera wynosi 2\$. Gdy w sąsiedztwie pojawia się „stado” (liczące 1 szt.), niszczy uprawy za 1\$. Farmer uzyskuje 11\$. za plon, i 1\$. od hodowcy jako odszkodowanie (bo ten ma obowiązek je zapłacić). Zysk farmera to nadal 2\$.

EKONOMICZNA ANALIZA PRAWA

Liczba w stadzie (szt. bydła)	Roczna strata w plonie (t.)	Strata plonu na dodatkową szt. bydła w stadzie (t.)
1	1	1

EKONOMICZNA ANALIZA PRAWA

Gdy stado zwiększy się o kolejną sztukę (2 szt. w stadzie), strata plonu wzrośnie (dodatkowo o 2t.). Hodowca zwiększy stado, jeśli wartość dodatkowej produkcji mięsa jest dla niego większa niż wzrost kosztów, w tym 2\$ dodatkowego odszkodowania. Teraz całkowite odszkodowanie wynosi 3\$. Zysk farmera to nadal 2\$. Dla hodowcy byłoby korzystniej, gdyby farmer zaprzestał uprawy za kwotę mniejszą niż 3\$. Z kolei farmer byłby skłonny to zrobić za kwotę większą niż 2\$. Jest więc miejsce na korzystną dla obu ugode (zob. tabela niżej).

EKONOMICZNA ANALIZA PRAWA

Liczba w stadzie (sztuki bydła)	Roczna strata w plonie (t.)	Strata plonu na dodatkową sztukę bydła w stadzie (t.)
1	1	1
2	3	2

EKONOMICZNA ANALIZA PRAWA

Sytuacja będzie się przedstawiać podobnie, gdy liczba w stadzie wzrośnie do 3 szt. (zob. tabela niżej).

EKONOMICZNA ANALIZA PRAWA

Liczba w stadzie (szt. bydła)	Roczna strata w plonie (tony)	Strata plonu na dodatkową szt. bydła w stadzie (tony)
1	1	1
2	3	2
3	6	3

EKONOMICZNA ANALIZA PRAWA

Natomiast, gdyby hodowca chciał zwiększyć stado do 4 szt., wówczas zamiast płacić 10\$ odszkodowania, wybudowałby za 9\$ ogrodzenie (zob. tabela niżej)

EKONOMICZNA ANALIZA PRAWA

Liczba w stadzie (szt. bydła)	Roczna strata w plonie (tony)	Strata plonu na dodatkową szt. bydła w stadzie (tony)
1	1	1
2	3	2
3	6	3
4	10	4

EKONOMICZNA ANALIZA PRAWA

W drugim przypadku analizowanym przez Coase'a na hodowcy nie ciąży żadna odpowiedzialność za jakiegokolwiek szkody, które powoduje jego stado.

EKONOMICZNA ANALIZA PRAWA

W tej sytuacji, gdy stado liczy 3 szt., farmer, żeby mieć zysk byłby skłonny zapłacić do 3\$. za zmniejszenie stada do 2 szt., 5\$. za redukcję do 1 szt., a 6\$. za zaniechanie hodowli. Hodowca otrzymałby 3\$, gdyby trzymał 2 szt. zamiast 3. Nie ma znaczenia, czy 3\$ płaci hodowca, jeśli ponosi odpowiedzialność, czy farmer, jeśli hodowca nie ponosi odpowiedzialności. W obu przypadkach 3\$ są częścią kosztu zwiększenia stada do 3 szt. Jeśli wzrost wartości mięsa przy zwiększeniu stada z 2 do 3 szt. będzie większy niż jego dodatkowe koszty (w tym 3\$ odszkodowania), to stado zostanie zwiększone. Jeśli wzrost wartości zboża będzie większy niż zysk hodowcy, farmer zapłaci hodowcy, żeby ten nie zwiększał stada.